

BeeHive

השיח ברשתות החברתיות במזה"ת

עורכים: ד"ר הראל חורב, סמדר שאול

כרך 6 גיליון 8, ספטמבר 2018

תוכן העניינים

- 3 המהפכה בשפה הערבית
- 6 "משהד היא תאילנד של השיעה": השיח ברשתות האיראניות סביב תופעת תיירות המין
- 8 METOO: הגרסה המצרית

דבר העורכים

הדסק לחקר רשתות ע"ש דורון הלפרן שמח להגיש לכם את גיליון ספטמבר של ביהייב. בראשית הגיליון נסקור את השינויים שהשתרשו בשפה הערבית בעקבות התרחבות השימוש ברשתות החברתיות, שאחד הביטויים הבולטים לכך בשימוש הנעשה בערבית מדוברת על הלהגים השונים, לצורך התכתבויות ברשת; נדון בתופעת תיירות המין הפורחת בעיר משהד שבמזרח איראן, המוצגת כעדות למצוקות הכלכליות והחברתיות המחריפות ברפובליקה האסלאמית, ואת הסתייגות הגולשים ממוסד הנישואים הזמניים המספק מסגרת חוקית והכשר דתי לתופעה; ובמלאת שנה לקמפיין Me Too העולמי, נסיים בדיון הסוער שהתפתח ברשתות המצריות בעקבות פרסום סרטונים בידי צעירה מצרית בשם מינה ג'ובראן שתיעדה הצעות מגוונות לראייתה שהפנו אליה עוברי אורח, שחשף נורמה של האשמת נשים בתופעת ההטרדות המיניות הנחשבת לאחת הרעות החולות בחברה המצרית.

קריאה מהנה!

המהפכה בשפה הערבית

מורן לבנוני

השפה הערבית נחלקת באופן מסורתי לערבית ספרותית, "הפֶּצְחָא (פֶּסְחָא)", הנחשבת לשפה גבוהה הנתונה לכללים נוקשים, ולערבית מדוברת, "העמיה", שחוקיה ואוצר-המילים שלה משתנים בהתאם ללהגים השונים ומתפתחים באופן מתמיד. החלוקה המקובלת היא לשבעה להגים המזוהים על פי המיקום הגאוגרפי של דוברי השפה. ואולם ישנם הבדלים בלהגים בין עירוניים לכפריים, ובין בדואים ונוצרים וכיוצא בזה, כך שבפועל היקף הלהגים הקיימים הוא רחב אף יותר. התופעה הומשגה לראשונה בידי צ'רלס פרגוסון בשנת 1959 כ"שפה כפולה" (Diglossia), ותוארה בהמשך בידי בלשנים צרפתים במחקרים שערכו אודות הערבית הצפון-אפריקאית.¹ חדירת אמצעי התקשורת ההמוניים כעיתונים, רדיו וטלוויזיה, יצרו לראשונה שילוב בין הערבית הספרותית לערבית המדוברת. ואולם, את המהפכה האמתית בשפה הערבית יש לזקוף להתרחבות השימוש במרחב הדיגיטלי, ובדגש על הרשתות החברתיות המקוונות, שהביא לראשונה בתולדות הערבית המדוברת לכתיבת הלהגים השונים, שהוגבלו עד כה לדיבור בלבד.

במשך שנים ארוכות נעשה שימוש בכלי-התקשורת הממסדיים בערבית תקנית שהזכירה את הערבית הספרותית והייתה בפועל שפת ביניים, "ווסטא", ששילבה בינה לבין השפה המדוברת. זו זכתה לשם "ערבית מדוברת מלומדת" (Educational Spoken Arabic - ESA) או בשמה הנוסף "ערבית מודרנית" (Modern Standard Arabic - MSA).² שפה זו נחשבה לשפה הרשמית שבשימוש אמצעי התקשורת, מכיוון שהתאימה למאזינים ברחבי העולם הערבי. ואולם, ככל שהתרבו ערוצי התקשורת והתרחב השימוש בכתבי שטח באופן שכלל לא פעם ראיונות בשידור חי, הפכה שפת התקשורת לערבית מדוברת, ונעשה שימוש נרחב בלהגים מקומיים.

תופעה זו התרחבה ביתר שאת עם הגברת השימוש במרחב הרשתות שאיננו נתון לכללים או רגולציה כלשהי ככלי התקשורת הממוסדים. הדבר קיבל ביטוי בולט עם תחילת ההתקוממות העממיות בתוניס, והתפשטותן לרחובות קהיר, צנעא, טריפולי ודמשק. בני הנוער והסטודנטים היו לכוח המניע של ההתקוממות, והם גם אלה שהפיצו את הידיעות מלב ההפגנות, כשהם מצוידים בטלפונים חכמים ומשדרים את הדיווחים בערבית מדוברת ישירות לרשתות החברתיות ולרשתות הטלוויזיה הלווייניות. תופעה זו התפשטה גם בקרב שדרנים מקצועיים שוויתרו עם הזמן על השפה הרשמית, ועברו בלהט הקרבות לשדר, לא פעם, בערבית מדוברת.

نازك
@Roarros

Follow

لَنْ أَجِدَ قَلْبًا كَ قَلْبِي..
وَلَنْ أَصْلِحَ لِلْحُبِّ مِنْ بَعْدِ
أَتَانِي هَوَاكَ قَبْلَ أَنْ أَعْرِفَ الْهَوَى
فَصَادَفَ قَلْبًا خَالِيًا فَتَمَكَّنَا ..

Translate Tweet

**דוגמא לשימוש באות ג' לביטוי העיצור צ',
בהתאם ללהג הבדואי**

השימוש בלהג המקומי טומן בחובו זיהוי קבוצתי של המשתמש. כך לדוגמה, משתמשים המעוניינים להדגיש את מוצאם הבדואי, נוטים לעשות שימוש בעיצור צ' (CH) במקום האות כ', ונוהגים להשתמש בסימן ג' הלקוח מהשפה הפרסית ואיננו קיים בשפה הערבית.³ דוגמה נוספת בנטייה של הלבנונים להגות את האות "ק" בתור העיצור "א". ומכאן, שמשמש הכותב "מן בידו ישרב אהוה (اهوة)" (ובתרגום לעברית, מי רוצה לשתות קפה), במקום להשתמש בכתיב המקובל: "מן בידו ישרב קהוה

(قهوة)", הרי שהדבר עשוי להעיד על מוצאו הלבנוני (או מאזור הגליל בישראל, שבו רווח הלהג המדובר). ואולם, בלהג הבדואי של תושבי דרום חצי האי ערב הופך העיצור "ק" לעיצור "ג", כך שהמילה "קהוה" תיכתב כ"גהוה (جهوة)".⁴ בצד השימוש בעיצורים ייחודיים ללהג מסוים, המשתמשים עושים שימוש במילים ייחודיות לאותו להג. כך לדוגמה, השימוש במילה "שלוון (شلون)" או בצורה המוכרת יותר "אייש לונכ", שמשמעותה על פי רוב היא "מה נשמע?" (במקור, המשמעות היא "מהו הצבע שלך") המקובל בניב הסורי - צפון עיראקי.⁵

TOUUFIK_NO76
@LbTouufik

Follow

Replying to @Gebran_Bassil

bass ma iltlna 3mlt tafehom m3 7zballh wel
most2bl bss edyolojiyan inta m3 min

Translate Tweet

**דוגמה לתופעת ה"ערביזי": המילה most2bl (הספרה 2 מבטאת את
האות המזהה בערבית), תוך שימוש בלהג לבנוני (מסתאבל במקום
מסתקבל)**

בדומה לשינויים שהתרחשו בשפה העברית עם התרחבות השימוש במרחב הרשתי, הרי שגם בשפה הערבית נוסף מימד חדש בדמות הבעות רגש בכתיבה. כך לדוגמה, ה-"חחחח", נכתב בערבית כ-"ههههه", ונעשה שימוש ברגשונים (אימוג'ים). כמו כן,

נמצאו ביטויים לשגיאות כתיב מכוונות. כך לדוגמה, המילה "מדהיים" תיכתב בערבית כ: حلووووو, ובתגובה לסלפי מחמיא, ייכתב: منووووור (שמשמעותו בעברית, מואר).

תופעה ייחודית נוספת שהתרחשה במעבר של הערבית המדוברת לשפה כתובה, ומיוחסת לשימוש במקלדת האנגלית, מכונה "ערביזי" (חיבור בין המילים "ערבית" ו"אנגלית", המבוטאת בערבית כ- "אינגליזי"). תופעה זו באה לידי ביטוי בשימוש במספרים במקום באותיות החסרות בשפה האנגלית, הנוצר בעיקר בשל הדמיון הוויזואלי בין הספרות לאותיות בערבית. לדוגמה, השימוש בספרה 3 בעבור האות ע (ع), או בספרה 7 בעבור האות ח (ح), כפי שבא לידי ביטוי באופן כתיבת המלה "חזבאללה" (7zballh).⁶

באופן טבעי, הושאלו מונחים טכניים הלקוחים מעולם התקשורת הדיגיטאלית לשפה הערבית, תוך שימוש בתעתיקים. כך לדוגמה, המילה Group (ובתרגומה לעברית, קבוצה), נכתבת בערבית מדוברת כ: قروب או جروب; המילה Admin (ובתרגומה לעברית, מנהל קבוצה), נכתבת כ: ادمين; כמו גם המילים Clip (قَلْب) ; WhatsApp (واتساب); Skype (سكايب); ו-Mail (مَایِل). השימוש במונחים אלה נעשה גם על-ידי הוספת כינויי קניין או באמצעות הטיות. כך לדוגמה המילה مَایِل (מיילי) במשמעות "המייל שלי", או בהטיית הפועל وتصابنا (וואטסאפנא) במשמעות "שלח לנו וואטסאפ".

החוגים 'השמרנים' רואים באימוץ הערבית המדוברת להתכתבויות במרחב הרשתי איום על השפה הערבית התקנית. במאי 2013 התכנסה בביירות בפעם השנייה המועצה הבין-לאומית של שפה הערבית, תחת הכותרת: "השפה הערבית בסכנה, כולם שותפים בשימורה". בהזמנה לוועידה נכתב: "אנו פונים לכל המשתמשים ברשתות החברתיות ובאתרים האלקטרוניים בקריאה להכיר בבעיה ובאתגרים העומדים בפני השפה הערבית, עידוד השיח והעלאת המודעות להעשרתה ושמירתה של השפה הערבית". מתוך ממצאי נייר העבודה שהגישו נאסר אל-דין עבד אל-קאדר ומרים מחמד סאלח לוועידה, תחת הכותרת: "בעיות השפה הערבית בקרב משתמשי הרשתות החברתיות – מחקר משווה של דגימות משתמשי הפייסבוק",⁷ עולה ההערכה לפיה 75% ממשתמשי הרשתות החברתיות מתכתבים בערבית מדוברת במקום בערבית הספרותית כמקובל.

השפה הערבית עוברת בשנים האחרונות שינוי מהיר בכל הרבדים: הגיה, תחביר, דקדוק ואוצר מילים. שינויים אלה מתרחשים בעיקר בשל החשיפה למרחב הדיגיטלי והשימוש הגובר בערבית מדוברת לטובת התכתבויות ברשתות, דבר המעורר דאגה בקרב חוגים שמרנים החרדים לשימור השפה הערבית. נראה כי מדובר בשלב אחד מתהליך ארוך שעוברת השפה הערבית, שעשוי לטשטש את החלוקה המסורתית לערבית ספרותית ומדוברת ולהופכה לרצף המשתנה בהתאם למשלב הדיבור של המשתמש. לא מן הנמנע שנראה

בעתיד היווצרותן של שפות ערביות מקומיות המגובות בדקדוק מיוחד ובכתיב אופייני, שלא היה קיים עד כה.

"משהד היא תאילנד של השיעה": השיח ברשתות האיראניות סביב תופעת תיירות המין

ד"ר רוז צימט

בשבועות האחרונים התפרסמו בעיתונות האיראנית מספר דיווחים אודות גברים רווקים עיראקים המבקרים במשהד שבמזרח איראן ומנצלים את שהותם בה על מנת לקיים יחסי מין עם נשים מקומיות, וזאת בעיר שבה שוכן קברו של האימאם השיעי השמיני רזא המהווה יעד מרכזי עבור עולי רגל שיעים מרחבי העולם המוסלמי. על מנת לעמוד בדרישות ההלכה המוסלמית האוסרת על קיום יחסי מין מחוץ למסגרת הנישואים, נישאים עולי הרגל לנשים איראניות רווקות במסגרת נישואי הנאה זמניים ("מותעה" או "סיעה") המותרים על-פי האסלאם השיעי, המאפשרים מסגרת חוקית והכשר דתי למעשים אלה. הדיווחים אודות התופעה עוררו שיח נוקב ברשתות החברתיות באיראן שהציגה כעדות להידרדרות המוסרית ברפובליקה האסלאמית, למצוקות הכלכליות והחברתיות המחריפות, ולמוסר הכפול של אנשי הדת השמרנים, שלא זו בלבד שאינם פועלים נגד התופעה, הם אף מספקים לה הצדקה הלכתית.

בדיווח שהתפרסם בעיתון הבריטי "גארדיאן" לפני כשלוש שנים, תוארה לראשונה תופעת פריחת תיירות המין במשהד, והוערך כי הרקע לעלייה במספר התיירים העיראקים המבקרים בעיר הוא ההידרדרות במצב הביטחוני בארצם ומחירן הזול של חבילות התיירות לאיראן.⁸ ואולם, רק כעת מוכנים בכירים בתעשיית התיירות האיראנית להודות בקיומה, אף שהם מדגישים שמדובר בחלק קטן מהתיירים העיראקים. הם מצביעים על התרחבות התופעה בחודשים האחרונים בעקבות קריסת המטבע האיראני המקומי (ריאל), מתוצרי המשבר הכלכלי המעמיק באיראן, שהוזילה בצורה ניכרת את מחירי הטיסות והשהייה באיראן, וביטול הצורך בוויזה עבור תיירים מעיראק. מוחמד קאנעי, ראש התאחדות המלונות במחוז חיוראסאן המזרחית, שמשדד היא בירתה, הזהיר לאחרונה מפני השלכות התופעה וציון כי היא פוגעת בתדמיתה של איראן בעיראק, ההופכת דומה יותר ויותר לזו שיש לתאילנד בראייתם של איראנים רבים.⁹

הרשתות החברתיות הוצפו באלפי תגובות של גולשים שהתפרסמו תחת התיוג: "משהד היא תאילנד של השיעה" (#مشهد_تايلندتشييع), שניצלו את חשיפת התופעה כדי לתקוף את אנשי הדת השמרנים ולשים אותם ללעג, ובמיוחד את דרשן תפילות יום השישי במשהד, איתאללה אחמד עלם אל-הודא. זאת על רקע איסורים שהחילו אנשי דת בכירים על קיומם של מופעי מוסיקה בעיר, אכיפה קפדנית של קוד הלבוש האסלאמי, וענישה חמורה בגין שתיית אלכוהול, בטענה שהם מסכנים את צביונה הדתי והמוסרי של משהד, בשעה שהם מאפשרים לתיירות המין להתקיים בעיר באופן

"משהד היא תאילנד של השיעה", מתוך טוויטר

חופשי: "מדוע קיומם של קונצרטים נחשב במשהד לחרפה עבור האימאם רזא, אך 6,000 דירות תיירים [המשמשות לקיום יחסי מין בין עולי רגל לנשים איראניות] לא!", צייצה אחת הגולשות.¹⁰ גולשת אחרת הזכירה את דבריו של איתאללה עלם אל-הודא שהצהיר בעבר כי הוא מתנגד לקיומם של שווקים ומופעי מוסיקה במשהד משום שאלה עלולים לערער את זהותה של העיר הקדושה: "אף אחד לא אומר לו, שהוא בעצמו האויב הגדול ביותר של הזהות, ועלבון עבור המשהדים. הוא מתנגד לקונצרטים, אך אין לו שום בעיה עם צעירות המוכרות את גופן במחירת רגל בשל העוני".¹¹

ביקורת ציבורית נשמעה גם ביחס למוסד הנישואים הזמניים שהוצג כזנות בכסות דתית. הגולשים האשימו את אנשי הדת השיעים כי הם מספקים הצדקה הלכתית לתופעה ואף מעודדים זאת, אף על-פי שהדבר משמש לניצול נשים צעירות הנתונות במצוקה כלכלית קשה. אחד הגולשים הצביע על המציאות הבלתי הגיונית באיראן שבה נישואים זמניים של אישה למשך מספר שעות עם עולה רגל מעיראק נחשבים מותרים מבחינה הלכתית, בעוד שעיסוק נשים ברוכלות נחשב לאסור מבחינה הלכתית ולפשע.¹² הבלוגר רזא דאנשמנדי, מרצה למדעי המדינה המתחזק טור אישי באתר "ח'בר אונליין", קרא לרשויות לבחון מחדש את סוגיית הנישואים הזמניים המנוצלת לרעה על-ידי התיירים מעיראק, ולהגביל את כניסתם של רווקים מוסלמים שאינם איראנים למשהד.¹³ הביקורת כלפי מוסד הנישואים הזמניים אינה חדשה. אף שמוסד זה זוכה לעיתים לעידוד מצד השלטונות ואנשי הדת רואים בו פתרון לעלייה הנמשכת בגיל הנישואים הממוצע באיראן, הרי שבקרב הציבור באיראן, ובמיוחד בקרב חוגים רפורמיסטיים ופעילי זכויות נשים, מעוררים הנישואים הזמניים ביקורת גוברת ומוצגים כזנות ממוסדת הפוגעת במעמד הנשים.¹⁴

בשולי השיח אודות תיירות המין במשהד נשמעו גילויי עוינות וגזענות כלפי עולי הרגל הערבים. חלק מהגולשים הציגו אותם כרודפי מין שכל כוונתם היא לפגוע בכבוד הנשים האיראניות ובכבוד העם האיראני בכלל: "לפני 1,400 שנה הערבים פלשו לארצנו במטרה לאנוס את הנשים האיראניות, לפני 40 שנה [בהתייחס למלחמת איראן-עיראק], הערבים פלשו לארצנו כדי לאנוס את הבנות האיראניות, וכיום הערבים תוקפים את ארצנו כדי לקיים יחסי מין עם בנות איראניות", צייץ אחד הגולשים.¹⁵ האמירות הפוגעניות כלפי עולי הרגל העיראקים מספקות עדות נוספת להתנשאות ולגזענות כלפי ערבים המשתקפת לעיתים ברשתות החברתיות האיראניות.¹⁶

השיח הרשתי סביב תיירות המין במשהד מבטא רגישות גוברת בציבור האיראני לתופעות חברתיות קשות המחריפות על רקע החמרת המשבר הכלכלי כדוגמת התמכרות לסמים, מכירת איברים וזנות. כמו כן חושפות תגובות הגולשים לתופעה את הניכור המתרחב מזה שנים כלפי אנשי הדת השמרנים הנתפסים בעיני אזרחי איראן, ובעיקר הדור הצעיר, כמנותקים מהעם. בהיעדר פתרונות מצד השלטונות והממסד הדתי למצוקות הכלכליות והחברתיות ברפובליקה האסלאמית, גם תופעות שוליות יחסית מצליחות לייצר שיח ציבורי נוקב.

MeToo: הגרסה המצרית

ד"ר לימור לביא

"אני תומך במינה ג'ובראן" נחשב לאחד התיוגים הבולטים ברשתות המצריות שהופצו במהלך חג הקורבן שחל באוגוסט האחרון, המתאר את סיפורה של צעירה מצרית שפרסמה בחשבונה בפייסבוק סרטון ובו נצפה גבר הניגש אליה בשדרה יוקרתית בקהיר ומציע לה להתלוות אליו לבית הקפה הסמוך, לאחר שלדבריה עקב אחריה במכוניתו.¹⁷ ג'ובראן העלתה סרטון נוסף המתעד גבר אחר שפנה אליה עם הצעה דומה באותו האזור, שנה לפני כן.¹⁸ בתוך זמן קצר זכו הסרטונים למאות אלפי צפיות ולמטח של תגובות מתלהמות, לצד תגובות תמיכה והזדהות, בין היתר מצד נשים שהעלו סרטונים נוספים לרשת ובהם תועדו הטרדות מיניות שאירעו במהלך החג. בעקבות זאת התעורר דיון סוער בתופעה הנחשבת לאחת הרעות החולות בחברה המצרית.¹⁹

"המרכז המצרי לזכויות נשים" (ECWR) העריך ב-2009 כי 83% מהנשים המצריות ו-98% מהנשים הזרות במצרים חוו הטרדה מינית.²⁰ בדו"ח שנערך במימון האו"ם ב-2013, נמצאו ממצאים חמורים אף יותר לפיהם 99.3% מהנשים במצרים עברו הטרדה מינית לפחות פעם בחייהן.²¹ זאת ועוד, בסקר שנערך בידי

Thomson Reuters Foundation (ארגון בינלאומי להפצת מידע הפועל מטעם סוכנות הידיעות רויטרס) ב-2017, דורגה קהיר כמטרופולין המסוכן ביותר בעולם עבור נשים, ונקבע כי מצבן בו הולך ומחמיר מאז 2011.²² העלייה בהיקף התופעה מיוחסת לאירועי "האביב הערבי" במצרים, ולאנדרלמוסיה ששררה במדינה בתקופת המעבר שלאחר נפילתו של מבראכ.

לאורך השנים, ננקטו יוזמות שונות מטעם ארגוני חברה אזרחית למאבק בתופעה. חלקן מתמקדות בקידום חקיקה רלוונטית וענישה מחמירה, בעוד שאחרות פונות לעידוד השיח ולהעלאת המודעות והמעורבות החברתית בנושא. בין הניסיונות לעורר מודעות לתופעה דרך המרחב הרשתי, ישנו קמפיין שהושק לפני כשנה תחת השם #AnaKaman (ובתרגום לעברית, "גם אני"), שהיווה את המקבילה המצרית לקמפיין העולמי #MeToo, ותכליתו שיתוף מקרים של אלימות מינית ברשת החברתית. הקמפיין המצרי לא זכה לפופולאריות רבה, והיקף החברים שהצטרפו לקבוצה עומד על 140 איש בלבד,²³ ככל הנראה בשל חששן של נשים מחשיפה ציבורית הטומנת בחובה גם סכנת מעצר בידי הרשויות. דוגמה לכך במעצרה של הפעילה המצרית אמל פתחי במאי האחרון, לאחר שמתחה ביקורת בפייסבוק על אוזלת היד של הממשל בטיפול בהטרדות המיניות,²⁴ ונידונה בסוף ספטמבר לשנתיים מאסר באשמת "הפצת ידיעות כוזבות".²⁵

פרסומת של רשת Dunkin' Donuts: "באה לקפה בDD?"

בדיון שהתפתח ברשתות עם פרסום סרטוניה של ג'ובראן, בלטו קולותיהם של גולשים שדחו את טענותיה בדבר הטרדה מינית והטילו עליה את האחריות לגורלה. חלק מהמגיבים יצאו להגנת המטריד לכאורה, והאשימו את ג'ובראן בניסיון להתפרסם על חשבוננו. אחרים תקפו על רקע לבושה הפרובוקטיבי לראייתם, וטענו כי בכך היא מזמנת לעצמה יחס שכזה, בשעה שטענותיה נגד הבחור הושמו

ללעג. הסלוגן "באה לקפה?" הפך ל"מם" (meme), סיסמה הומוריסטית ויראלית המתפשטת ברשת, ונעשה בו שימוש לפרסומת עבור רשת בתי הקפה Dunkin' Donuts (ראה תמונה), שהסירה אותה זמן קצר לאחר

מכך.²⁶

**תמונת אינסטגרם: אשת התקשורת סאלי
עבד אל-סלאם עם מינה ג'ובראן
(השמאלית בתמונה)**

בעקבות ההתקפות נגד ג'ובראן הושק התיוג "אני תומך במינה ג'ובראן", שהפך לפופולארי במיוחד לאחר שהשדרנית סאלי עבד אל-סלאם הפיזה באינסטגרם תמונה שלה בחברת ג'ובראן לאות סולידריות.²⁷ בין התגובות שהופצו במסגרת התיוג, תגובתה של גולשת מצרית המכנה עצמה "אישה חזקה" שהתייחסה לטענה כי אין מדובר בהטרדה מינית: "בושה לחברה התומכת במטרידן ותוקפת את הקורבן. באגסות רוח [בהתייחסה למטרידן] ומבקש ממנה להתלוות אליו לבית קפה, כאילו שמקובל הדבר שמישהו יבוא ויבקש מאחותו [של כל גבר באשר הוא] לשבת עימו בבית קפה."²⁸ גולשת נוספת

ציצה: "אני תומכת במינה ג'ובראן ובזכותה של כל אחת ללכת בביטחון, גם אם היא לא לטעמך ואם הופעתה ולבושה אינם מוצאים חן בעיניך. אני תומכת בה [ויוצאת] נגד התפשטות המחשבה המגוחכת לפיה הופעתה [של ג'ובראן] מצדיקה את היחס הזה כלפיה. אני תומכת בה משום שהיא לא ביצעה שום פשע שמצדיק שישמיצו אותה בצורה כזו."²⁹

הוויכוח חרג מתחומי הרשת והגיע לפתחו של מוסד אל-אזהר, האוניברסיטה הדתית החשובה במצרים וסמכות הלכתית בעולם הסוני בכלל. בסוף אוגוסט, באופן חסר תקדים, גינה אל-אזהר את תופעת ההטרדות המיניות, בפוסט שהופץ בדף הפייסבוק של המוסד בזו הלשון: "הטרדות הן התנהגות אסורה מבחינה הלכתית והתנהגות מגונה לגמרי שאין להצדיקה." עוד נכתב בפוסט כי אל-אזהר עקב אחר הדין שהתנהל לאחרונה ברשתות החברתיות שכלל טענות לפיהן הצעירה שותפה לפשע או אחראית לו בהתנהגותה ובלבושה, ופסק כי "הטרדה – ברמיזה, במילים או במעשים – היא התנהגות אסורה וסוטה ההופכת את בעליה לחוטא על פי השריעה."³⁰ בתוך ימים ספורים זכה הפוסט לעשרות אלפי צפיות ושיתופים. בצד התגובות שבירכו על ההצהרה, נמשך מטח התגובות מצד גולשים שהדגישו את אחריותן של הנשים לתופעה וטענו כי בכדי להפסיקה אֵל לנשים להתאפר, עליהן להתלבש בצניעות ולצאת לרחוב בליווי קרוב משפחה שיגן עליהן. בתגובה להודעת אל-אזהר, כתב הגולש המצרי יאסר עלי: "הלואי שתפרסמו פוסט המורה לנערות להיות צנועות ולא להתגנדר לצד נזיפה בו זמנית בנערים, אלו הם שני צדיו של אותו המטבע."³¹

בטרם נרגעו הרוחות מסרטוני ג'ובראן, נחשף סיפור נוסף של הטרדה מינית בראשית ספטמבר, כשהנפגעת היא מי אל-שאמי, כתבת העיתון המצרי הנודע "אל-יום אל-סאבע", שהגישה תלונה בגין הטרדה מינית מצד

אחד הממונים עליה. אל-שאמי התלוננה גם נגד מגיש תכנית טלוויזיה שהשמיע בתכניתו את טענותיו של המטריד לכאורה, וצידד באמירות לפיהן מדובר בניסיון להתנקם באיש על רקע פוליטי, מבלי שניתן לה או למי מטעמה האפשרות לטעון כנגד. גם במקרה זה נחלקו התגובות ברשתות המצריות בין התומכים במטריד לכאורה, לתומכי הנפגעת שהשיקו את התיוג "אני תומך במי אל-שאמי".³²

מצרים עשתה מספר צעדים חשובים במסגרת המאבק בהטרדות המיניות, אך יעילותם חלקית בלבד. הבולט שבהם נעשה ב-2004, עם תיקון חוק העונשין במסגרתו הוגדרה לראשונה הטרדה מינית כפשע, אף שבפועל מדובר בהגדרה צרה של התופעה שאינה מתייחסת לכל סוגי ההטרדות. המקרים המתוארים במאמר מלמדים על שינוי תודעתי המתבטא בכונות להיחשף, להתלונן, להתנגד ולהיאבק בתופעה המטרידה ובהכשר החברתי הניתן לכך, בה בעת שהם חושפים תפיסות מושרשות של האשמת האישה. התערבותו של אל-אזהר בסוגיה היא ציון דרך חשוב, אך מוגבל בהשפעתו. הצלחת המאבק מחייבת צעדים משמעותיים נוספים בתחומי החקיקה, האכיפה ההסברה והחינוך במצרים.

-
- Charles A. Ferguson, "Diglossia," *word* 15, no. 2 (1959): 325-340.¹
- Jonathan Owens, "Arabic sociolinguistics," *Arabica* 48, no. 4 (2001): 419-469.²
- @Roaroos, twitter.com, 7 October 2018. Available at ³
<https://twitter.com/Roaroos/status/1038187603265290240>. Last accessed 12 January 2018
- Eman Mansour, Facebook.com, 21 January 2017. Available at ⁴
<https://www.facebook.com/100003729844670/videos/1360014987466150/>. Last accessed 12 January 2018.
- Abdulsattar Sharaf, facebook.com, 30 March 2013. Available at ⁵
[https://www.facebook.com/abdulsattar1984/posts/582644705087280?_xts__\[0\]=68.ARCqRZs2VFOctpXHuoocXjVV4AJ8_ofkQusADaWXdmF13T1ekrPw9Zxbd2TfxERKZTh8xUquw4_Slz3xUO79CyQ4ke1pJdtNpcekVVU2-u61OX1QfOtpF9kRzcgBdBkshfovwd8&tn=-R](https://www.facebook.com/abdulsattar1984/posts/582644705087280?_xts__[0]=68.ARCqRZs2VFOctpXHuoocXjVV4AJ8_ofkQusADaWXdmF13T1ekrPw9Zxbd2TfxERKZTh8xUquw4_Slz3xUO79CyQ4ke1pJdtNpcekVVU2-u61OX1QfOtpF9kRzcgBdBkshfovwd8&tn=-R). Last accessed 12 January 2018.
- @LbTouufik, twitter.co, 26 January 2018. Available at ⁶
<https://twitter.com/LbTouufik/status/956931900844789760>. Last accessed 12 January 2018.
- Available at http://www.alarabiahconference.org/uploads/conference_research-302492494-1407831938-317.pdf. Last accessed 12 January 2018⁷
- "Prayer, food, sex and water parks in Iran's holy city of Mashhad", *The Guardian*, 7 May, 2015. Available at ⁸
<https://www.theguardian.com/world/iran-blog/2015/may/07/prayer-food-sex-and-water-parks-in-irans-holy-city-of-mashhad>. Last accessed 30 August 2018.
- "סיפור נסיעות השוליים של גברים עיראקים לאיראן", איסנ"א, 26 באוגוסט, 2018.⁹
- @HosseiniMahshid, Twitter.com, 28 August 2018. Available at ¹⁰
<https://twitter.com/HosseiniMahshid/status/1034338217670205440>. Last accessed 30 August 2018.
- @Sadafbanooo, Twitter.com, 28 August 2018. Available at ¹¹
<https://twitter.com/Sadafbanooo/status/1034447062576840705>. Last accessed 30 August 2018.

- @iran_shir, Twitter.com, Available at https://twitter.com/iran_shir/status/1034482284336959488. Last¹² accessed 30 August 2018.
- ¹³ רזא דאנשמנדי, "מדוע לא מונעים את נסיעת הרווקים העיראקים למשהד?", חיבר אונליין, 19 באוגוסט 2018.
- ¹⁴ רז צימט, "חתונה מאוחרת: הצעירים באיראן ומשבר הנישואים", הפורום לחשיבה אזורית, 7 באוקטובר 2016.
- ¹⁵ <http://www.regthink.org/images/upload/files/Zimmt-2016.pdf>. נצפה לאחרונה ב-30 באוגוסט 2018.
- @PesarNoah, Twitter.com, 28 August 2018. Available at <https://twitter.com/PesarNoah/status/1034405352379363328>. Last accessed 30 August 2018.
- ¹⁶ רז צימט, "ערבים אוכלי לטאות וחגבים: גילויי הסתה וגזענות ברשתות החברתיות באיראן", ביהייב, כרך 3, גיליון 10, נובמבר 2015, http://dayan.org/he/sites/default/files/Beehive_2015_november_HEB_1.pdf.
- ¹⁷ Youtube.com, 16 August 2018. Available at <https://www.youtube.com/watch?v=gD64Ykkytus>. Last accessed 30 August 2018.
- ¹⁸ Youtube.com, 14 August 2018. Available at <https://www.youtube.com/watch?v=S3ov6N9LPcl>. Last accessed 30 August 2018.
- ¹⁹ מרי תותרי, "נשים והאביב הערבי: תופעת ההטרדה המינית במצרים", בתוך אלי פודה ואון וינקלר (עורכים), *הגל השלישי: מחאה ומהפכה במזרח התיכון* (ירושלים: כרמל, 2017), 319-334.
- ²⁰ Nehad Abul Komsan. "Sexual Harassment in the Arab Region: Cultural Challenges and Legal Gaps." In *Findings from the Conference on "Sexual Harassment as Social Violence, and it's Effect on Women*. 2009. Available at <https://egypt.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/8655f498-85a0-434e-9396-bfa3b390f63e.pdf>. Last accessed 29 August 2018.
- ²¹ Deeb, B. E. "Study on Ways and Methods to Eliminate Sexual Harassment in Egypt: Results." *Outcomes and Recommendations Summary*. Available at http://www.dgvn.de/fileadmin/user_upload/DOKUMENTE/English_Documents/Sexual-Harassment-Study-Egypt-Final-EN.pdf.
- ²² "Study on ways and methods to eliminate sexual harassment in Egypt." *New York: UN Women* (2013). Available at <http://poll2017.trust.org>. Last accessed 29 August 2018.
- ²³ #AnaKaman, Facebook.com. Available at <https://www.facebook.com/groups/187463731823148/about/>. Last accessed 29 August 2018.
- ²⁴ Youtube.com, 14 August 2018. Available at <https://www.youtube.com/watch?v=S3ov6N9LPcl>. Last accessed 29 August 2018.
- ²⁵ "Egypt: Woman human rights defender and sexual harassment survivor sentenced for speaking out", Amnesty International, 29 September 2018. Available at https://www.amnesty.org/en/latest/news/2018/09/egypt-woman-human-rights-defender-and-sexual-harassment-survivor-sentenced-for-speaking-out/?utm_source=twitter&utm_medium=article&utm_term=&utm_campaign=social. Last accessed 2 October 2018.
- ²⁶ Mohamed Khairat, "'Teegy Neshrab Coffee?' Egyptians Mock Sexual Harassment," *EGYPTIAN STREETS*, 16 August 2018. Available at <https://egyptianstreets.com/2018/08/16/teegy-neshrab-coffee-egyptians-mock-sexual-harassment/>. Last accessed 4 September 2018.
- ²⁷ @Sally Abdelsalam, Facebook.com, 23 August 2018. Available at <https://www.facebook.com/sally.abdelsalam.39/posts/10156527633487808>. Last accessed 29 August 2018;
- @sallyabdalsalam, Instagram.com, 21 August 2018. Available at <https://www.instagram.com/p/BmwOWUigbpV/?taken-by=sallyabdalsalam>, Last accessed 5 September 2018
- ²⁸ @su5ryat_alqadar, Twitter.com, 29 August 2018. Available at https://twitter.com/su5ryat_alqadar/status/1034600885714907136. Last accessed 29 August 2018
- ²⁹ @SodfaBa3dechi, Twitter.com, 21 August 2018. Available at <https://twitter.com/SodfaBa3dechi/status/1031986974587015168>. Last accessed 5 September 2018.
- ³⁰ @OfficialAzharEg, Facebook.com, 27 August 2018. Available at <https://www.facebook.com/OfficialAzharEg/posts/2277403775607036:0>. Last accessed 29 August 2018.
- ³¹ ibid

@May Elshamy, Facebook.com, 2 September 2018. Available at ³²
https://www.facebook.com/Mayelsham/posts/2019135801440384?_tn_=-R. Last accessed 4 September
2018.